

DOI 10.31909/26168812.2019-(42)-8

УДК 378.126

Людмила ДРАГІЄВА*

ШЛЯХИ ЗБАГАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Стаття присвячена актуальним проблемам вдосконалення професійно-педагогічного потенціалу викладачів вищої школи в контексті сучасних вимог до вищої освіти. Актуалізується роль сучасних вимог до вищої освіти як компонента безперервної освіти і каталізатора розвитку професіоналізму викладача. Аналізуються підходи та принципи проектування системи підвищення кваліфікації викладача, зумовлені специфікою соціокультурної ситуації. Описуються умови професійно-педагогічного розвитку викладача. Запропоновано трактування феномена «професійно-педагогічний потенціал викладачів вищої школи». Виявлено основні вимоги до викладачів вищої освіти, що дозволяє визначити позитивний досвід підготовки майбутніх викладачів та використання цього досвіду в освітній сфері України. Розкрито основні фактори, що визначають тенденції розвитку вищої освіти, а також думка про необхідність удосконалення системи підготовки науково-педагогічних кадрів у вищій освіті.

У довгостроковій перспективі передбачається розробка комплексної програми модернізації системи безперервної педагогічної освіти, що включає оптимізацію мережі вищих педагогічних навчальних закладів, приведення змісту, організаційних форм і методів навчального процесу до європейських та світових стандартів, вдосконалення системи педагогічної роботи, запровадження ефективних механізмів відбору та підготовки викладачів вищих навчальних закладів.

Ключові слова: професійно-педагогічний потенціал викладача, безперервна педагогічна освіта, система підвищення кваліфікації, професійна діяльність, освітній процес.

Постановка проблеми в контексті сучасної науки та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Зусилля сучасних перетворень в освіті України спрямовані на вироблення та реалізацію нових теоретичних і практичних основ розбудови освітнього середовища, здатного до саморегуляції відповідно до викликів суспільного розвитку. Педагогічна освіта має перетворитися на розвивальне середовище, в якому майбутні вчителі набувають необхідних професійних компетентностей, формують уміння самостійно оволодівати новими знаннями впродовж майбутньої професійної діяльності та самостійно розвивати необхідні педагогічні якості. Фахова підготовка з формування професійних умінь майбутніх викладачів у навчальному закладі має стати реальною основою і гарантією забезпечення його успішності в професії. За експертними оцінками¹, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють самостійно навчатися впродовж життя, критично мислити, самостійно визначати цілі та досягати їх, тобто самостійно розвиватися.

Закономірним у цьому контексті є переміщення акцентів у професійній підготовці викладачів із завдань формування професійних знань, умінь і навичок на завдання формування професійних умінь викладачів у навчальному закладі, серед яких здатність до самоосвіти, самовдосконалення, саморозвитку. Актуальною є проблема переходу від установки на розвиток викладача вищої школи до установки його здатності до формування професійних умінь у професійній діяльності. Не втрачає актуальності пошук

* Драгієва Л. – кандидат педагогічних наук, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна; e-mail: dragieva17@gmail.com

¹ Андрієвський Б. М. (2013) Проектно-модульна діяльність студентів у системі формування їх професійно-дослідницьких компетентностей, Інформаційні технології в освіті. Вип. 14, С. 7-10.

резервів якісного вдосконалення професійно-педагогічного потенціалу викладачів вищої школи в контексті сучасних вимог до вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми й на які опирається автор. Аналітичний огляд наукової педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що складний і багатоаспектний характер проблеми вдосконалення професійно-педагогічного потенціалу викладачів вищої школи в контексті сучасних вимог до вищої освіти розглядаються в роботах Б. Андрієвський², О. Бухнієва³, Г. М'ясоїд⁴, Н. Сідаш⁵, Є. Суліма⁶ та інших. Проте, у проаналізованих нами дослідженнях потребують аналізу методи вдосконалення професійно-педагогічного потенціалу викладачів вищої школи.

Нагальна потреба українського суспільства у різнобічно розвиненому викладачеві, здатному до професійного саморозвитку, а також зумовлена цим потреба педагогічних навчальних закладів у реалізації науково обґрунтованих методів вдосконалення професійно-педагогічного потенціалу викладачів вищої школи в контексті сучасних вимог до вищої освіти спричинили вибір теми дослідження.

Мета статті – проаналізувати процес вдосконалення професійно-педагогічного потенціалу викладачів вищої школи в контексті сучасних вимог до вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Проблема формування професійних умінь майбутніх викладачів постійно перебуває в центрі уваги як вітчизняних, так і закордонних науковців, про що свідчить велика кількість публікацій з філософії, психології та педагогіки вищої школи. Такі дослідження закладають міцний теоретичний фундамент для глибокого вивчення проблеми формування професійних умінь майбутніх викладачів. Результатом наукових розвідок українських дослідників стали розробки теоретичних основ формування професійних умінь майбутніх викладачів, загальної концепції його стимулювання. Науковцями визначено сутність, особливості та функції формування професійних умінь майбутніх викладачів у навчальному закладі, обґрунтовано взаємозв'язок між самовдосконаленням і ефективною професійною діяльністю, досліджено окремі шляхи й засоби формування потреби в саморозвитку.

Однак, модернізація системи освіти в Україні, її орієнтація на європейський освітній простір сприяють зростанню актуальності проблеми якості професійної підготовки вчителів та надають їй нового змісту⁷. У зв'язку з цим особливої уваги потребує переосмислення цілей і завдань нової української школи, цілей і завдань оновлення системи підготовки майбутніх викладачів, формування їхніх загальних і предметних компетентностей. Згідно з проектами нових освітніх стандартів, сучасній школі потрібен учитель, який здатен послідовно й наполегливо працювати над власним професійним розвитком. Завдання формування здатності викладача до професійного саморозвитку, очевидно, впливає із завдання формування актуальних фахових компетентностей викладача.

Н. Воєвукто⁸ розглядається формування основ професіоналізму майбутніх викладачів

² Там само.

³ Бухнієва О. А. (2010) *Шляхи модернізації національної системи вищої освіти як провідні чинники розвитку інноваційної діяльності викладача сучасного вищого навчального закладу*, Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, Вип. 2, С. 150-161.

⁴ М'ясоїд Г. І. (2015) *Сучасні вимоги до викладача вищої школи: огляд тенденцій світової педагогічної практики*, Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, № 3, С. 107-113.

⁵ Сідаш Н. С. (2015) *Теоретична модель педагогічної свідомості майбутнього викладача вищої школи*, Духовність особистості: методологія, теорія і практика, Вип. 5, С. 150-161.

⁶ Суліма Є. (2011) *Розвиток університетської освіти в умовах глобалізації*, Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Наука та освіта в сучасному університеті в контексті міжнародного співробітництва» (23 – 25 травня), Маріуполь, С. 23-27.

⁷ Джура О. (2013) *Болонський процес як прояв модернізації освіти*, Вища освіта України, № 4, С. 58-63.

⁸ Воєвукто Н. Ю. (2012) *Сучасні тенденції університетської освіти в умовах соціально-економічних трансформацій в Україні*, Педагогічна освіта: теорія і практика, Вип. 11, С. 24-27.

у процесі моделювання педагогічних ситуацій. Основи професіоналізму майбутнього викладача, дослідниця розуміє як сукупність діяльнісно-рольових й особистісних характеристик учителя, які забезпечують ефективне виконання завдань педагогічної діяльності в початковій школі. Дослідницею визначено групи критеріїв та рівні сформованості основ професіоналізму майбутніх викладачів у процесі моделювання педагогічних ситуацій, зокрема: критерії, які відображають мотивацію студентів до професійно-педагогічної діяльності; критерії, які відображають ступінь професійної підготовленості студентів до моделювання педагогічних ситуацій; критерії, які відображають якість професійного становлення майбутнього викладача.

З урахуванням вказаних критеріїв, Н. С. Сідаш⁹ розроблено рівневу характеристику сформованості основ професіоналізму майбутніх викладачів у процесі моделювання педагогічних ситуацій: високий, достатній, низький рівень. В дослідженні пропонується технологія формування основ професіоналізму майбутніх викладачів у процесі моделювання педагогічних ситуацій, яка являє собою комплекс взаємопов'язаних компонентів, які забезпечують неперервний, цілеспрямований і послідовний вплив на студента, сукупності форм, методів і засобів, організованих з метою формування попередньо визначених особистісних якостей, знань і умінь. Враховуючи мету та завдання розробленої технології формування основ професіоналізму дослідницею виділено такі її етапи: підготовчий, практичний, творчий.

У роботі Є. Пінчук¹⁰ досліджується формування основ професіоналізму майбутніх викладачів у процесі поза аудиторної роботи. Формування основ професіоналізму розглядається дослідницею як цілісний тривалий процес формування педагогічної індивідуальності майбутнього викладача, його професійного «Я», яке включає Я-реальне, Я-знаюче, Я-яке вміє, Я-творче, Я-рефлексивне, Я-ідеальне, причому, особистісне й професійне повинні бути злиті воедино. Для ефективності протікання даного процесу О. Федічкіна¹¹ пропонує систему поза аудиторної роботи, взаємопов'язаними компонентами якої є: цільовий, комунікативний (взаємодія суб'єктів освітнього процесу у вищій школі), змістовно-організаційний (зміст, форми, функції, етапи занять; детально розроблена структура занять), аналітико-результативний. У дослідженні Г. Вільського¹² розглядається професіоналізм педагогічної діяльності і основи його формування у майбутнього викладача.

Отже, в наукових розвідках щодо формування основ професіоналізму викладача, науковцями пропонується: технологія формування основ професіоналізму майбутніх викладачів у процесі моделювання педагогічних ситуацій; технологія формування основ професіоналізму в системі позааудиторної роботи. Проте, в даних дослідженнях, науковці не виокремлюють ні показники, які характерні для основ професійного саморозвитку майбутнього викладача, ні відповідні прийоми та засоби формування таких основ.

Важливе значення для нашого дослідження відіграє аналіз праць науковців щодо проблеми формування здатності студентів педагогічних навчальних закладів до ефективної професійної діяльності. Ефективну професійну діяльність майбутнього викладача ми розуміємо не тільки як забезпечення умов навчання, виховання та особистісного розвитку учнів, а й постійне підвищення власних готовностей і здатностей до отримання результатів педагогічної діяльності, які адекватні новим запитам і вимогам

⁹ Сідаш Н. С. (2015) *Викладач вищої школи у контексті сучасних вимог до вищої освіти*, Духовність особистості: методологія, теорія і практика, Вип. 6, С. 157-165

¹⁰ Пінчук Є. (2013) *Роль сучасних ціннісних орієнтацій в реформуванні освіти*, Вища освіта України, № 1, С. 53-59.

¹¹ Федічкіна О. (2016) *Проблеми гуманітаризації вищої освіти*, Вісник Київського національного торговельно-економічного університету, № 6, С. 102-107.

¹² Вільський Г.Б. (2014) *Особливості сучасного етапу розвитку вищої освіти України*, Вища школа, № 3, С. 57-62.

суспільства¹³.

Здатність викладача виконувати свої обов'язки на достатньому рівні розкриває сутність і зміст феномена «професійний потенціал», який визначається як система природних і придбаних в процесі професійної підготовки якостей і може бути розглянутий як одна з основних характеристик викладачів вищої школи в контексті сучасних вимог до вищої освіти. Разом з тим, об'єднуючи в собі різнопланові та різнорівневі аспекти підготовки та діяльності, професійно-педагогічний потенціал викладача трактується як спроектована на ціль здатність викладача її реалізувати.

Таким чином, цілком обґрунтованою є позиція, згідно з якою професійно-педагогічний потенціал позиціонується як база професійних компетенцій в єдності з розвинутою здатністю викладача активно мислити, творити, діяти, втілювати свої наміри в життя, досягати спроектованих результатів.

Динамічні масштабні соціокультурні зміни сучасного суспільства, на тлі яких викладач вищої школи покликаний забезпечувати досягнення соціальних ефектів як фактору прогресу, зумовлюють збагачення термінологічного ряду, що визначає сутнісні особливості структури професіоналізму викладача, поряд з поняттям «професійний потенціал» таким поняттям, як «педагогічний потенціал».

У сучасних дослідженнях педагогічний потенціал особистості розглядається як динамічна функціональна система, що об'єднує особистісні ресурси (зразки поведінки, знання, установки, відносини, що утворюють форми трансляції людського досвіду), що забезпечують виховання та освіти особистості, її вживання і розвиток в культурі¹⁴. Зауважимо, що «педагогічний потенціал особистості» – це багатоаспектне комплексне поняття, що включає в себе здатності і синтез певних якостей і властивостей людини, яке в той же час може бути віднесено до інтегральної характеристики педагогічної діяльності. Важливим є той факт, що дана характеристика дозволяє розглядати можливості викладача вищої школи не тільки з точки зору того, якими вони є зараз, але і з позиції можливості формування таких передумов і перспектив їх розвитку, так як концентрує в собі три аспекти:

— минуле – сукупність якостей і властивостей, накопичених людиною в процесі особистісного та професійного розвитку;

— сучасне – актуалізація можливостей і їх застосування в професійно-педагогічній діяльності;

— майбутнє – тенденції майбутнього професійного та особистісного розвитку¹⁵.

Як відомо, однозначного підходу до розкриття поняття «професійно-особистісний потенціал викладача» в сучасній науці не існує. Разом з тим модернізація системи вищої освіти, впровадження Болонського процесу на тлі докорінних змін в соціокультурному середовищі задають контекст педагогічної діяльності і створюють передумови висунення здатності до інновацій як основоположної складової в структурі професійно-педагогічного потенціалу.

У своєму дослідженні феномен «професійно-педагогічного потенціалу викладача» пропонуємо трактувати як специфічне інтегративне особистісне утворення, що припускає наявність мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності викладача, вираженість професійно важливих якостей особистості викладача, володіння комплексом компетенцій, що забезпечують інноваційний характер педагогічної діяльності як результат його особистісної самореалізації.

¹³ Сідаш Н. С. (2015) *Теоретична модель педагогічної свідомості майбутнього викладача вищої школи*, Духовність особистості: методологія, теорія і практика, Вип. 5, С. 150-161.

¹⁴ Вільський Г.Б. (2014) *Особливості сучасного етапу розвитку вищої освіти України*, Вища школа, № 3, С. 57-62.

¹⁵ Бухнієва О. А. (2010) *Шляхи модернізації національної системи вищої освіти як провідні чинники розвитку інноваційної діяльності викладача сучасного вищого навчального закладу*, Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, Вип. 2, С. 150-161.

Представлена точка зору співвідноситься з позицією, що полягає в тому, що «професійно-педагогічний потенціал викладачів вищої школи» це «єдність двох складових – субпотенціалів: реалізованого і нереалізованого, і визначається як інтегральна професійно-особистісна характеристика, в якій відбивається сукупність реалізованих в ході педагогічної діяльності інноваційних знань, умінь, досвіду і резервних мотиваційно-ціннісних аспектів інтелектуальних здібностей і реалізуються організацією можливостей застосування інновацій в педагогічній праці»¹⁶.

Стратегічні цілі системи освіти як каталізатора професійно-особистісного розвитку викладача пов'язані з орієнтацією на створення умов для ефективного вибудовування як мінімум двох ключових процесів щодо професійно-особистісного потенціалу викладача – становлення і розвиток. При цьому «професійно-особистісне становлення викладача» розкривається як «процес розвитку, саморозвитку, самореалізації суб'єкта педагогічної діяльності в ході рішення ним професійних педагогічних завдань, оволодіння професійними педагогічними компетенціями»¹⁷.

У свою чергу, «професійно-педагогічний розвиток викладача» розуміється як «сукупність змін в особистісних, діяльнісних характеристиках і способах мислення, що відбуваються в людині в рамках його професійної підготовки та освоєння педагогічної діяльності, що забезпечують новий, більш ефективний рівень вирішення професійних завдань»¹⁸.

Згідно позначених позицій, представляється можливим зробити висновок, що непорушною умовою розвитку професійно-педагогічного потенціалу викладача в системі вищої освіти в сучасних соціокультурних умовах є орієнтація на всебічний розвиток його індивідуальності. Разом з тим «розгляд сутнісних аспектів освіти через призму особистості, тобто через виховання в людині здатності якісно пов'язувати різні фрагменти соціального і власного досвіду в органічну систему, диктує необхідність створення ситуації, коли суб'єктом неперервної професійної освіти є особистість, яка постійно самореалізує себе в професійному плані та свої особистісні якості»¹⁹.

Таким чином, проектування системи вищої освіти, націленого на професійно-педагогічний розвиток викладача, передбачає позначення особливого акценту на реалізації ідеї усвідомлення педагогом необхідності переходу в режим довічної освітньої активності, включення в систему безперервної освіти, яке мислиться як поетапний і довічний процес, що забезпечує постійне поповнення і розширення знань.

Відповідно до сучасних досліджень, в якості ключової мети безперервної освіти, отже, і системи вищої освіти, що ґрунтується на концепції безперервності, виступає довічне збагачення творчого потенціалу особистості. Зазначена мета зумовлює висунення в якості основних завдань: сприяння всебічного і цілісного розвитку людини в період його самостійного життя і діяльності; виховання особистості універсальної, творчо мобільної, здатної увійти в нову соціокультурну ситуацію, вносячи свій внесок у продовження кращих вітчизняних і світових традицій культури.

Характеризуючи змістовну сторону безперервної освіти, слід зазначити, що зміст багаторівневої педагогічної освіти визначається як система взаємопов'язаних елементів, яка володіє внутрішньою цілісністю, виходить з моделі майбутньої діяльності фахівця в галузі освіти, забезпечує його безперервний загальнокультурний і професійно-особистісний розвиток і є, в свою чергу, елементом ширшої системи – безперервної педагогічної освіти.

¹⁶ Джура О. (2013) *Болонський процес як прояв модернізації освіти*, Вища освіта України, № 4, С. 59.

¹⁷ Андрієвський Б. М. (2015) *Структурно-функціональна модель розвитку професійної майстерності викладача*, Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки, Вип. 67, С. 223.

¹⁸ Пінчук Є. (2013) *Роль сучасних ціннісних орієнтацій в реформуванні освіти*, Вища освіта України, № 1, С. 54.

¹⁹ Воевутко Н. Ю. (2012) *Сучасні тенденції університетської освіти в умовах соціально-економічних трансформацій в Україні*, Педагогічна освіта: теорія і практика, Вип. 11, С. 26.

Змістовна характеристика безперервної освіти відображає необхідність посилення аксіологічної спрямованості освіти протягом усього життя шляхом подолання відособленості предметів і наук, забезпечення їх системної цілісності, об'єднання навколо проблем людини; підбору інформації, націленої на особистісний розвиток; формування самостійності й критичності мислення, необхідних для творчого сприйняття навколишнього світу.

Інституційна характеристика такого роду освіти стосується аналізу щодо стійких його форм і типів, за допомогою яких здійснюється, в тому числі, соціалізація на різних етапах життєдіяльності в умовах динамічних соціокультурних перетворень. Компонентами системи безперервної освіти є: формальна, неформальна та інформальна освіта. Розвиток потенціалу викладача, таким чином, передбачає безперервну освіту протягом усього життя, що припускає створення умов для:

- критичного ставлення до своєї підготовки, відчуття її незавершеності;
- високої інтелектуальної активності;
- готовності до сприйняття нової інформації;
- формування необхідних професійних якостей;
- прийняття на себе відповідальності за рівень своєї кваліфікації і освіти²⁰.

Позначений підхід дозволяє в якості головних завдань системи підвищення кваліфікації розглядати посилення особистісного характеру цієї системи, орієнтацію на випереджальну перепідготовку кадрів, всебічне підвищення рівня освіченості та розвитку фахівців, перетворення їх мислення і діяльності, стимулювання активної потреби педагогів в саморозвиток, підвищення ними свого культурно-творчого потенціалу.

Виходячи з цього, можна стверджувати, що система підвищення кваліфікації, будучи педагогічним органом, відповідає за розвиток і перетворення мислення і діяльності фахівців, отже, за певних умов може розглядатися як умова вдосконалення професійної діяльності та компетентності викладача вищої школи. Разом з тим рішення цього завдання вимагає серйозного коригування цілей, змісту і методів навчання на основі досягнень сучасної педагогіки.

Освіта, націлена на розвиток професійно-педагогічного потенціалу викладача, має розглядатися як стиль життя з особистісним сенсом, провідним елементом якого виступає професійний, загальнокультурний і особистісний розвиток. Розуміння післядипломної освіти як ланки неперервної педагогічної освіти передбачає моделювання її як спеціально організованого процесу становлення та подальшого професійного зростання викладача відповідно до його індивідуальних потреб, соціальних вимог.

Крім того, виходячи з реалій сьогодення, слід підкреслити існуючу необхідність переосмислення самої концепції освіти – її сутності, цілей, функцій, принципів, організації. Традиційна і безперервна системи виступають, перш за все, як дві протилежні «технології освітніх процесів»²¹. Тому постає надзвичайно складне і відповідальне завдання переорієнтувати традиційну систему освіти, доповнити новими формами, задіяти принципово нові освітні ресурси.

Ефективність досягнення реалізації завдання вдосконалення професійно-педагогічного потенціалу викладачів вищої школи в контексті сучасних вимог знаходиться в прямій залежності від тих підходів і принципів, на яких базується стратегія і тактика взаємодії її суб'єктів. Значним потенціалом, що забезпечує умови для такого розвитку, мають кластерний і персоналізований підходи.

У сучасному розумінні кластерний підхід вищої освіти реалізується в процесі взаємодії і саморозвитку суб'єктів кластера під час роботи над проблемою, що здійснюється знизу на основі сталого партнерства, що підсилює конкретні переваги як

²⁰ Пінчук Є. (2013) *Роль сучасних ціннісних орієнтацій в реформуванні освіти*, Вища освіта України, № 1, С. 53-59.

²¹ Андрієвський Б. М. (2013) *Проектно-модульна діяльність студентів у системі формування їх професійно-дослідницьких компетентностей*, Інформаційні технології в освіті, Вип. 14, С. 7-10.

окремих учасників, так і кластерів в цілому²². Даний підхід ґрунтується на інтеграції освітніх установ різних типів, форм і рівнів навколо інтелектуального, мозкового центру, наукового і освітнього ядра кластера – установи додаткової педагогічної освіти.

Персоніфікований підхід спрямований на соціально-професійну адаптацію і підвищення соціально-професійного статусу особистості й орієнтований на моделювання індивідуалізованих систем підвищення кваліфікації викладача вищої школи. Освітня взаємодія в ідеології даного підходу здійснюється в рамках індивідуального, особистісно-орієнтованого процесу, спрямованого на максимальний соціально-професійний розвиток особистості та базується на властивому їй прагненні до самоактуалізації, самовдосконалення.

У руслі сучасних тенденцій розвитку вищої школи реалізація цих підходів передбачає організацію освітнього процесу на основі інтеграції принципів випереджаючої підготовки, особистісної диференціації, дискретності, модульності, що забезпечують діалектичну єдність професійної майстерності та особистісного розвитку викладача, збагачення професійно-педагогічного досвіду, пов'язаного з його неповторною індивідуальністю.

Актуальність принципу випереджальної підготовки пов'язана з тим, що, на думку багатьох вчених, гальмом розвитку системи підвищення кваліфікації є орієнтація суб'єктів цієї системи на «минуле». Використання ж цього принципу при формуванні змісту, форм і методів навчання в системі безперервного професійного розвитку дозволяє досягти головної мети підвищення кваліфікації – розвитку викладача, його позитивного концептуального «Я».

Принцип особистісної диференціації полягає в тому, що особистісний характер системи підвищення кваліфікації забезпечується диференціацією і індивідуалізацією навчання, використанням особистісно-діяльнісного і суб'єктного підходів в організації навчального процесу, актуальністю навчальних завдань, адекватних реальним завданням професійної діяльності викладача вищої школи. Даний принцип забезпечує можливість реалізації особистісних освітніх потреб відповідно до індивідуальних запитів, інтересів, здібностей, установок і ціннісних орієнтацій, сприяє безперервній соціальній інтеграції в контексті сучасних вимог. Принцип диференціації – принцип, що реалізується одночасно з інтеграцією, що конкретизує об'єкти, предмети і явища в зв'язку з об'єктивними потребами і специфічними особливостями досліджуваних професій, змісту освіти, типів навчальних закладів систем професійної підготовки та ін.

Принцип дискретності в освіті полягає в позиції, що сфера вищої освіти об'єктивно елективна, тобто освітні проекти вищої школи – різноманітні і розширюють знання дисципліни. Звісно ж варто відзначити, що реалізація даного принципу системи підвищення кваліфікації можлива тільки в контексті неперервності.

Принцип модульності забезпечує комплексне рішення задач професійної освіти на основі інтегрованих модулів, які є самостійними елементами змісту навчання, мають логічне завершення, що об'єднують в собі фундаментальні поняття, засвоєння яких забезпечує освоєння професійних компетенцій, необхідних для вирішення професійних завдань певної складності і спрямованості.

Реалізація зазначених підходів і принципів у сфері неперервної професійної освіти дозволяє розробляти гнучкі, ефективні підходи до вирішення завдань оптимізації освітнього процесу викладача. Це створює умови активізації пізнавальної діяльності фахівців в системі підвищення кваліфікації, сприяє розкриттю творчого потенціалу особистості, самоактуалізації фахівця.

На перший план висуваються: індивідуалізація навчання; діагностика виявлення попереднього рівня освіченості; пріоритетність самостійної організації процесу свого

²² Суліма Є. (2011) *Розвиток університетської освіти в умовах глобалізації*, Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Наука та освіта в сучасному університеті в контексті міжнародного співробітництва» (23 – 25 травня), Маріуполь, С. 23-27.

навчання; багатопланова система виявлення особистісних досягнень педагогів як результатів взаємодії з навчальною організацією, прогнозування освітніх маршрутів для досягнення нового рівня освіченості, розвиток освітніх потреб.

Висновки дослідження і перспективи подальших наукових розвідок у визначеному напрямі. Педагогічний потенціал особистості – це багатоаспектне комплексне поняття, що включає в себе здатності і синтез певних якостей і властивостей людини, яке в той же час може бути віднесено до інтегральної характеристики педагогічної діяльності. Важливим є той факт, що дана характеристика дозволяє розглядати можливості викладача вищої школи не тільки з точки зору того, якими вони є зараз, але і з позиції можливості формування таких передумов і перспектив їх розвитку. На сучасному етапі розвитку освіти виникла необхідність в більш якісній підготовці викладача вищої школи, яка містить в собі фундаментальність професійних базових знань з інноваційністю мислення та практико-орієнтованим науковим підходом до вирішення конкретних наукових та освітніх проблем.

Необхідність знайти шляхи рішення даної проблеми обумовило перспективи подальших наукових розробок – створення системи підготовки майбутніх викладачів вищих шкіл на основі впровадження педагогічних технологій, які сприятимуть формуванню, становленню та розвитку професійно-педагогічного потенціалу викладачів вищих шкіл.

REFERENCES

- Andriievskiy B. M. Proektno-modulna diialnist studentiv u systemi formuvannia yikh profesiino-doslidnytskykh kompetentnosti / B. M. Andriievskiy // *Informatsiini tekhnologii v osviti*. – 2013. – Vyp. 14. – S. 7-10.
- Andriievskiy B. M. Strukturno-funktsionalna model rozvytku profesiinoi maisternosti vykladacha / B. M. Andriievskiy // *Zbirnyk naukovykh prats [Khersonskoho derzhavnoho universytetu]. Pedagogichni nauky*. – 2015. – Vyp. 67. – S. 222-228
- Bukhniieva O. A. Shliakhy modernizatsii natsionalnoi systemy vyshchoi osvity yak providni chynnyky rozvytku innovatsiinoi diialnosti vykladacha suchasnoho vyshchoho navchalnoho zakladu / O. A. Bukhniieva. // *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*. – 2010. – Vyp. 2. – S. 150-161.
- Dzhura O. Bolonskyi protses yak proiav modernizatsii osvity / O. Dzhura // *Vyshcha osvita Ukrainy*. – 2013. – № 4. – S. 58-63.
- Fedichkina O. Problemy humanitaryzatsii vyshchoi osvity / O. Fedichkina, V. Holubintsev // *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu*. – 2016. – № 6. – S. 102-107.
- Miasoid H. I. Suchasni vymohy do vykladacha vyshchoi shkoly: ohliad tendentsii svitovoi pedagogichnoi praktyky / H. I. Miasoid // *Pedagogichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*. – 2015. – № 3. – S. 107-113.
- Pinchuk Ye. Rol suchasnykh tsinnisnykh oriiantatsii v reformuvanni osvity / Ye. Pinchuk // *Vyshcha osvita Ukrainy*. – 2013. – № 1. – S. 53-59.
- Sidash N. S. Teoretychna model pedagogichnoi svidomosti maibutnoho vykladacha vyshchoi shkoly / N. S. Sidash // *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*. – 2015. – Vyp. 5. – S. 150-161.
- Sidash N. S. Vykladach vyshchoi shkoly u konteksti suchasnykh vymoh do vyshchoi osvity / N. S. Sidash // *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*. – 2015. – Vyp. 6. – S. 157-165
- Sulima Ye. Rozvytok universytetskoï osvity v umovakh hlobalizatsii / Ye. Sulima // *Zbirnyk materialiv mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii «Nauka ta osvita v suchasnomu universyteti v konteksti mizhnarodnoho spivrobotnytstva» (23 – 25 travnia) / Za zah. red. K. Balabanova*. – Mariupol, 2011. – S. 23 – 27.

Vilskyi H.B. Osoblyvosti suchasnoho etapu rozvytku vyshchoi osvity Ukrainy / H.B. Vilskyi // Vyshcha shkola. – 2014. – № 3. – S. 57-62.

Voievutko N. Yu. Suchasni tendentsii universytetskoï osvity v umovakh sotsialno-ekonomichnykh transformatsii v Ukraini / N. Yu. Voievutko // Pedagogichna osvita: teoriia i praktyka. – 2012. – Vyp. 11. – S. 24-27.

Drahiieva L. Improving professional and pedagogical potential of higher school teachers in the context of modern requirements to higher education

The article is devoted to the actual problems of improving the professional-pedagogical potential of high school teachers in the context of modern requirements for higher education. The need to form the basis for the professionalism of the teacher is noted. The role of modern requirements for higher education as a component of continuous education and a catalyst for the development of teacher's professionalism is being activated. The approaches and principles of designing a system for improving the teacher's qualifications due to the specifics of the socio-cultural situation are analyzed. Describes the conditions of teacher-teacher's pedagogical development. The interpretation of the phenomenon «professional-pedagogical potential of high school teachers» is proposed.

The basic requirements for teachers of higher education are revealed, which allows to determine the positive experience in the preparation of future teachers of higher schools and the use of this experience in the educational sphere of Ukraine. The main factors determining the tendencies of the development of higher education are revealed, as well as the opinion on the need to improve the system of training scientific and pedagogical staff in higher education.

In the long run, the development of a comprehensive program for the modernization of the system of continuous pedagogical education is envisaged, which includes optimization of the network of higher pedagogical educational institutions, bringing the content, organizational forms and methods of the educational process to European and world standards, improving the system of pedagogical work, increasing social prestige and material well-being of employees sphere of education, introduction of effective mechanisms of selection and training of teachers of higher educational institutions.

Key words: *teacher's professional and pedagogical potential, continuous pedagogical education, system of professional development, professional activity, educational process.*